

Srda Popović

A SZÖRNYŰ KÖZÖNY

Háborús bűnök – napjaink legégetőbb kérdése

– *Belgrádban azt gondolják, hogy még mindig a Vreme tulajdonosa vagy?*
– Már nem vagyok. Az amerikai utam előtt, a *Vremét* Boris fiamra bíztam.
– *Ettől eltekintve, nem emlékszem olyasmire, hogy egy lap valamikori tulajdonosa, alapítója, bekapcsolódott volna az Olvasók levelei című rovatban folyó vitába?*

– Amerikában is olvastam a *Vremét*. Láttam, amint a lap az egész társadalommal együtt süllyed, de azt is éreztem, hogy ezt nem veszik észre. Igaz, a többi hírközlő eszköz viszonylatában a különbözőséget jelentő távolságot továbbra is megtartották, de a *Vreme* a szerbiai társadalommal egyetemben mind mélyebbre és mélyebbre zuhant . . .

A fordulat pillanatát a kosovói események jelentették 1998 tavaszán, amikor szinte mindenki felsikoltott – „terrorizmus”, de senki sem tette fel a kérdést: mi váltotta ki a terrorizmust . . . Most olvasom, hogy Koštunica New Yorkban találóan fogalmazott: amikor a terrorizmusról van szó, elsősorban arról kell beszélni – mi vezetett a terrorizmushoz, fel kell tárnai az okait, s nem kell mindjárt a bot után nyúlni. Ezt a leckét azonban itt senki sem, Koštunica sem, de a *Vreme* sem, mondta fel.

Ezt látva döbbsentem rá, hogy egyre bizonytalanabb a *Vreme* jövője: mindaz, ami történt nem más, mint az albánokkal szemben eluralkodott fajgyűlöletnek a következménye, annak, hogy itt az emberek – nagy általánosságban mondom – nem tudják elfogadni a tényt, miszerint az albánok is ugyanolyan emberek, mint mi.

Sokszor estem kísértésbe: írrok a *Vremének*, de ezt mégsem tettem meg, aztán pedig már későinek tűnt, látom hova vezet az egész . . . Arra is gondoltam, hogy nem itt, hanem ötvenezer kilométerrel távolabb élek, és hát miért oktassam én ki őket, amikor tudom, milyen fogadtatásban részesül mindaz, ami kintről jön . . .

– *Azt szokták mondani: gyere, éljél itt, és akkor majd meglátod, milyen is az . . .*

Részletek Srda Popović ügyvédnek, a Vreme című hetilap alapítójának a sarajevói Dani című hetilapban megjelent interjújából. Az interjút – a Vremében kialakult polémia kapcsán – Petar Luković készítette.

– Hát most itt vagyok! Lehet, hogy azt a bizonyos levelet soha nem írtam volna meg, ha Stojan (Cerović) nem jelentkezik.

Stojant régi barátomnak tartottam, untam már, hogy a városban sétálva kérdegették tőlem az emberek: „Mi van Stojannal?“, mert én nem akarok a barátaimról a hátuk mögött az utca népével vitatkozni, melynek úgyszintén megvan a számítása. Eljött azonban az a pillanat – hiszen sokaknak a *Vreméről* és Stojanról én jutok eszébe –, hogy nyilvánosan mondjam ki, ne pedig egyenként magyarázzam: nekem más a véleményem.

– *Ennek a problémának a lényege a háborús bűnök kérdése. Mekkora felelősség terheli a médiumokat a kérdés viszonylagossá tételéért, a hallgatásért vagy a felejtésért? Vagy elsősorban osztársadalmi problémáról van szó?*

– A médiumoknak nem az az elsődleges szerepük, hogy a múlttal foglalkozzanak; rájuk az aktualitás jellemző, a valós élet gondjainak figyelemmel kísérése. A tény azonban, hogy a bűnösök szabadon sétálnak, elvakult, megörögzött bűnösök – mert valóban rendkívül undorító gonosztevők ők – azt jelenti, hogy a jelen, nem pedig a múlt kérdéséről van szó. Ezekkel a bűnökkel mi együtt élünk – most! Létezésük megakadályozza a normális élet kialakulásának feltételeit itt, Szerbiában; sokan, ha tudatalattiukban is, tisztában vannak azzal, hogy a bűnöket elkövették, hogy azokat el akarjuk palástolni, viszonylagossá akarjuk tenni, el akarjuk felejtetni, de addig, amíg ez a kő nyomja a lelkiünket – mi nem élhetünk normálisan. A bűnök kérdése számomra – Hága: az ország szempontjából napjaink legégetőbb kérdése. Amíg ez nem lesz így, addig semmi sem mozdul ki a holtpontról. Nem arról beszélek, mi az erkölcsös, és mi a tisztességtelen – de nagyfokú naivitás és könnyelműség azt állítani: minden, amit a bűnözés és a vérontás fátyla von be, egyszerűen feledésbe merül, és továbbra is úgy élhetünk, mintha semmi sem történt volna. Ez lehetetlen. Végzetes önámítás, időhúzás az a próbálkozás, amely az ilyen beszéd elhallgattatására irányul. Először is, ezt az országot külföldön a bűnök alapján azonosítják. Nem tudom, hányan lehetnek olyanok a világon, akik tudnak Jugoszláviáról, de azok, akik valamit is tudnak, a bűnökről emlegetik! S most azt mondod: megdöntöttük Miloševićet, mindent előlről kezdünk, miközben azonban semmit sem teszel azért, hogy ez a helyzet, amely alapvetően meghatározza létedet, megváltozzon!

– *A Vremében folyó polémia egyik fő témája az áldozatok „elnemzetietlenítése”?*

– A dolgok viszonylagossá tétele céljából sok itt a mellébeszélés: a bűn az bűn. Állítólag: a nemzeti hovatartozás itt nem fontos. Ez ésszerű és humánus üzenetként hangzik, de mégsem az. A bűnök elkövetésének etnikai indítékai voltak, de az is tudvalevő, hogy a bűncselekményt sem lehet megismerni az indítékok nélkül, hát még a történelmi eseményeket. Az indíték ez esetben az etnikai tisztogatás volt. Bűnöket követtek el az emberek ellen csak azért, mert másik nemzethez, valláshoz tartoztak . . . Semmit sem fogunk megérteni, ha itt most mindent, ahogy mondják, „elnemzetietlenítünk”. Különösen elképesztő, ha egy olyan etnikai csoport vélekedik így, amely a bűnöket elkövette; s akkor azt mondjuk: „Nem is olyan fontos, hogy ezt mi követtük el”, majd hozzátesszük: „Valaki tette”. . . Épp erről beszélek Cerovićnak: ez csak akkor lehetséges, ha lemondasz saját népedről . . ., és aztán azt mondod: „én le-

mondtam, semmit sem tudok, nem érdekel, hogy kik vagytok, honnan jöttetek, mik vagytok, számomra a bűn – az bűn”. . .

– *Az ilyen tézisek végül is mennyire veszélyesek?*

– Ez nem direkt válasz a kérdésre, de beszéltem például egy elnöki tanácsossal, aki arról igyekezett meggyőzni, hogy a hágai ítékezés nagyon veszélyes érdekeinkre nézve, mivel Bosznia-Hercegovina népiirtással vádol bennünket. Ilyen körülmények között, mondja ő, ha elítélik Miloševićet, háborús kártérítést kell fizetnünk, s ezt az ártatlan emberek generációi fogják fizetni, azok, akik részt sem vettek az egészben. Na, és? Hát, persze? Azt gondolod talán – kérdem tőle –, hogy minden német nemzetiségű, aki háborús kártérítést fizetett nekünk – bűnös? Ha a németektől tudtuk kérni a kártérítést, akkor talán mi is kifizetnénk. A háborúk azért is olyan szörnyűek, mert a civil lakosság viseli a legnagyobb szenvedést, a háborús kártérítést pedig az ártatlan emberek fizetik. De hát mindegyre akkor kellett volna gondolni, amikor a választásokon Miloševićre szavaztak. Általában, az említett tanácsosnak a magyarázata – mármint, hogy Miloševićet védeni kell, mert különben az áldozatoknak kártérítést kell fizetniük – igenis égbekiáltó gabszág.

A KÖZÖNY

– Nehéz volt Milošević ellen harcolni. Nem igazolásként mondom, ám meg tudom magyarázni: az emberek megkívánták, hogy egyszer ők is a győztes oldalon legyenek; s most, talán, miután megdöntöttük Miloševićet, meg kellene kapniuk a jutalmat a kivívott győzelemért! Megjutalmaznak bennünket, ha megértést tanúsítunk az új hatalom iránt, ha támogatni fogjuk azt a magyarázatot, miszerint kisebb gondom is nagyobb Hágánál . . . Az egészben nem tudom elfogadni azt a szörnyű közönyt, ami több százezer, az úgynevezett szerb fél által szerencsétlenné tett ember iránt tapasztalható, akikkel egyébként együtt éltünk Jugoszláviában, ők a mi polgártársaink! Ha ezek a dolgok szóba kerülnek, az emberek általában csak úgy, üres tekintettel figyelnek, mintha nem értenék, hogy miről is van szó. Távól áll tőlük mindennemű együttérzés azokkal az emberekkel, akikkel tegnap még együtt élték!

MÁRTON István fordítása

Megjelent a Danas című napilapban, 2002. szeptember 27-én.